

УДК 658.589

Паранчук С.В.,
к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів
Кривецький І.О.,
аспірант*

Національний університет «Львівська політехніка»

ПЕРЕДУМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Становлення ринкової економіки, формування нових умов, форм та методів здійснення господарської діяльності в Україні не досягли бажаних результатів. Основною причиною цього є значний вплив наслідків кризових процесів на фінансово-господарську діяльність промислових підприємств, що супроводжується погіршенням результатів їх операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а як наслідок – відсутністю інноваційних складових конкурентоспроможності виробленої продукції.

Світовий та вітчизняний досвід виходу з даної кризової ситуації свідчить про необхідність реструктуризації підприємств, здійснення якої забезпечить ефективне використання наявних ресурсів та випуск конкурентоздатної продукції, що в свою чергу гарантуватиме подальший розвиток і можливість адаптуватись до зовнішніх та внутрішніх загроз.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «реструктуризація» є об'єктом дослідження багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Саме це зумовило велику кількість підходів та значень, які закладені у трактування цього поняття. Результати досліджень та систематизації поняття «реструктуризація» знайшли відображення у працях М. Аїстової, А. Алпатова, І. Ансофа, Л. Бєлих, М. Білик, Г. Дорофєєвої, П. Друкера, В. Заболотного, Ю. Крижанівського, О. Кузьміна, І. Мазура, Й. Петровича, С. Покропивного, Т. Смиковчука, О. Терещенка, С. Тітова, В. Шапіра та інших.

Проте трактування поняття «реструктуризація», які наводять вищеперелічені автори, мають досить багато розбіжностей, які стосуються форми виробничої реструктуризації. Важливим завданням залишається також виділення основних класифікаційних ознак реструктуризації відповідно до здійснених напрацювань відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, а також формулювання поняття «виробнича реструктуризація» її змісту та завдань.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення передумов та проблем необхідності реструктуризації підприємств, визначення форми виробничої реструктуризації, формулювання основних чинників, цілей і напрямів її проведення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток економіки України залежить від економічного стану промисловості в цілому. Упродовж останніх років спостерігається спад промислового виробництва в Україні (рис. 1), що вказує на погіршення фінансового стану підприємств, які входять до її складу. Для характеристики даної ситуації використано індекс промислового виробництва, який вказує на динаміку обсягу промислового виробництва та розраховується як співвідношення величини поточного значення до обсягу виробництва у базовому році (у грошовому виразі).

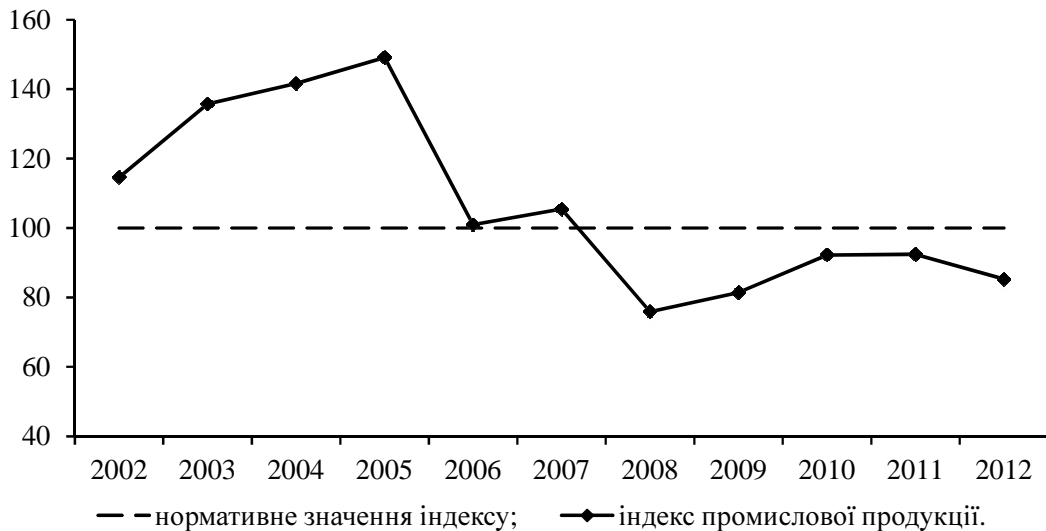
Причинами такої ситуації у промисловості є повільне відновлення діяльності підприємств до рівня докризового стану, втрата ринків збуту продукції, зменшення попиту на продукцію цих підприємств, зниження платоспроможності покупців, наслідком чого є зменшення грошових надходжень від реалізації продукції. Негативно впливають на рівень розвитку промислових підприємств також такі чинники, як політична нестабільність в державі та відсутність урядових програм антикризового управління і розвитку промислових підприємств.

Саме ці причини вказують на системність кризи в промисловості та відсутність механізмів нейтралізації цих явищ. Оскільки відсутня загальна державна програма розвитку промислових підприємств, то кожне підприємство повинно самостійно знаходити шляхи вирішення зазначеної проблеми. Тому, основним завданням кожного промислового підприємства є здійснення реструктуризації, що дозволить підвищити ефективність виробництва, збільшити обсяг випуску конкурентоспроможної продукції, покращити його фінансовий стан та зміцнити позиції на ринку.

Що стосується процесу реструктуризації, то на сьогодні не існує єдиного підходу щодо визначення цього поняття. Основною проблемою залишається відсутнім включення до його змісту

* Науковий керівник: Паранчук С.В. - к.е.н., доц.

чітко визначених та обґрунтованих форм, видів, напрямів, завдань, характеру, першопричин та об'єктів здійснення реструктуризації.

Рис. 1. Динаміка індексу промислового виробництва в Україні за 2002-2012 р.р.

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики [1]

Оскільки проведення будь-яких змін у діяльності підприємства необхідно здійснювати відповідно до чинного законодавства України, наведемо діючі нормативно-правові акти, в яких розглядаються основні положення, що стосуються процесу реструктуризації.

У Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2] звернуто основну увагу на стабілізацію фінансового стану підприємства та здійсненні фінансової реструктуризації як основної мети її проведення.

У Наказі Міністерства промислової політики України «Про затвердження Положення про реструктуризацію підприємств» [3] основні аспекти здійснення процесів реструктуризації акцентовані саме на реструктуризації виробництва та підвищення обсягів і рівня конкурентоспроможності виробленої продукції.

У Наказі Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних вказівок щодо проведення реструктуризації державних підприємств» [4] більше уваги приділяється організаційно-управлінським, а також корпоративним формам проведення реструктуризації.

Наказ Фонду державного майна України «Про нову редакцію Положення про порядок реструктуризації підприємств» [5] у своєму змісті зосереджує увагу на підвищенні інвестиційної привабливості та збільшенні ринкової вартості як кінцевої мети реструктуризації.

Загалом, у вищенаведених документах спільним є узагальнення процесів реструктуризації, наведені рекомендації до складання програми її проведення, визначення основних документів в ході реалізації програми, проте, не наводяться причини і механізми прийняття рішення про реструктуризацію підприємств, а також оцінювання успішності проведених заходів.

Однак, трактування вченими-економістами поняття реструктуризації залежить від закладеного в його основу класифікаційного поділу даного процесу. Так, більшість авторів називає одні і ті ж поділи як форми, типи, види тощо, однак, це лише ускладнює розуміння комплексності поняття. Тому, важливим є виділення основних класифікаційних ознак реструктуризації та чіткий поділ її видів, форм, об'єктів та способів формування змісту реструктуризації.

Аналізування наведеного матеріалу дозволяє виділити найбільш змістовне поняття реструктуризації, що вживається у науковій літературі, яке характеризується послідовністю дій щодо зміни структури підприємства, форм ведення його діяльності, способів реалізації заходів та очікуваних результатів в процесі реструктуризації. Варто зазначити, що не існує також чіткого визначення мети реструктуризації. Так, одна група авторів стверджує, що це необхідні заходи для здійснення подальшого процесу приватизації, друга – один із заходів антикризового управління, треті – перебудова підприємства (в значенні зміни форм власності та розмірів підприємства), четверті – комплекс заходів щодо адаптування до впливу факторів зовнішнього середовища.

Дослідження класифікаційних ознак реструктуризації вказує на те, що часто ототожнюються поняття форма, вид та об'єкт. Доцільно виділити такі форми [6; 7; 8], як:

- виробнича реструктуризація;
- організаційна реструктуризація;

- фінансова реструктуризація;
- корпоративна реструктуризація.

Саме форма характеризує сутність проведення реструктуризації, залежно від виявлених проблем діяльності підприємства. Значення «вид реструктуризації» слід вживати для позначення конкретних завдань в розрізі вищенаведених форм. Для прикладу, видом виробничої реструктуризації є зміна техніко-технологічного процесу, а об'єктом виступає конкретна технологія чи технологічна лінія виробництва для певного виду продукції на підприємстві, а також усі складові, залучені до даного процесу.

Класифікація ознак реструктуризації на думку багатьох науковців також може включати періоди проведення, масштаби даного процесу, завдання, характери та першопричини змін тощо.

Виходячи із основних завдань, які повинна вирішити реструктуризація, першочерговим є зміна виробництва, та як наслідок – виробництво нової конкурентоспроможної продукції, покращення стану основних засобів через їх формальне та фізичне зношення, збільшення їх завантаженості, а також впровадження нових технологій тощо. Однак, більшість науковців мають різні погляди на трактування реструктуризації, які схиляються до думки, що саме виробничий процес є головним у розвитку підприємства. Таким чином, досягнення вищенаведених завдань можна реалізувати шляхом здійснення виробничої реструктуризації.

Для ефективного проведення виробничої реструктуризації можна здійснити наступні заходи. Так, до складу таких заходів слід віднести проведення ефективної маркетингової діяльності, покращення якості продукції, проведення заходів із диверсифікації та запровадження нових техніко-технологічних форм виробництва за їх необхідності. Важливе місце серед цих заходів також належить оптимізації чисельності виробничого персоналу та підвищення їх кваліфікаційного рівня.

Висновки з даного дослідження. Розвиток і стабільна робота сучасних промислових підприємств залежать від проведення ними виваженої антикризової політики, що включає ряд заходів щодо адаптування їх до умов зовнішнього середовища, та своєчасного проведення реструктуризаційних заходів. Основна увага повинна приділятися виробничому процесу та процесам виробничої реструктуризації. Подальше дослідження слід спрямувати на аналізування завдань реструктуризації, а також на розроблення системи управління виробничою реструктуризацією, як сукупністю послідовних заходів з її реалізації.

Література

1. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/ipv_u.htm.
2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» №2343–XII від 14.05.2007р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
3. Наказ Міністерства промислової політики України «Про затвердження Положення про реструктуризацію підприємств» №460 від 18.07.2008р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_ef/pg_gtclsx.htm.
4. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних вказівок щодо проведення реструктуризації державних підприємств» № 9 від 23.01.1998р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0187-98>.
5. Наказ Фонду державного майна України «Про нову редакцію Положення про порядок реструктуризації підприємств» №201 від 06.02.2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0404-07>.
6. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією підприємств: Підручник / О.О.Терещенко. – Вид. 2-ге, без змін. – К. : КНЕУ, 2009. – 552 с.
7. Аистова М.Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегия, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям / М.Д. Аистова. – М. : Альпина Паблишер, 2002. – 287с.
8. Коваленко Д.І. Методологічний підхід до розроблення алгоритму реструктуризації промислових підприємств України / Д.І. Коваленко // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2006. – № 2. – С. 27-30.